

TM	Г. XXXV	Бр. 2	Стр. 673-677	Ниш	април - јун	2011.
----	---------	-------	--------------	-----	-------------	-------

Приказ дела
Примљено: 17. 1. 2011.

Милена Јовановић-Крањец

ПОПУСТЉИВ ОДГОЈ*

Књигу *Епидемија попустљивог одгоја* је написао ауторски двојац, Роберт Шо (Robert Shaw), амерички дечји породични психијатар, водитељ института за породицу у Берклију (Berkeley), у Калифорнији (California) и Стефани Вуд (Stephanie Wood), бивша главна уредница часописа *Child*, која се бави и пише о родитељству и проблемима у породици.

Роберт Шо је специјализирао дечју психијатрију у болници Мп. Sinai и Њујорку (New York) и предавао је на Медицинском факултету Алберт Ајнштајн (The Albert Einstein College of Medicine).

Књига у својој структури поред симболично насловљеног увода, *Буђење*, садржи девет поглавља (настова), поговор *Шта сваки родитељ треба знати*, део у оквиру којег аутори дају предлоге за читање, литературу и део ауторових захвалница. Посебно постоји део *Останимо у вези* у оквиру кога Роберт Шо позива све којима је потребна помоћ, да ту помоћ потраже на његовој web страници stoptheepidemic.com. Како и сам аутор каже, страница је намењена пружању информација свим родитељима који се боре против епидемије попустљивог родитељства, и место где ће родитељи моћи да размене своје проблеме и савете са осталим родитељима.

У књизи која је написана на више од две стотине страна, аутори објашњавају зашто су деца данас размажена, незадовољана и себична и како им ми (као родитељи) можемо и морамо помоћи. Они не само да објашњавају ове проблеме већ врло отворено и критички расправљају о попустљивом родитељству и последицама које је оно донело.

У првом поглављу *Погођена деца, погођене обитељи* аутори констатују да је емоционално, морално и психолошко стање данашње генерације деце дошло до застрашујући ниске тачке. А да је још застрашујуће то да се ми као родитељи, из неког "чудног" разлога, с тим носимо тако да скрећемо поглед. Они верују да су трендови који су се јавили последњих тридесет година у родитељском васпитању довели до развоја отуђеног, неприлагођеног детета, детета с потешкоћама у учењу и да смо управо зато сведоци епидемије проблема у школи, понашању, учењу. А доказе епидемије, по речима

mkranjec@kg.ac.rs

* Robert Shaw, Stephanie Wood (2009) *Epidemija popustljivog odgoja*. Zagreb: V.B.Z. str. 232. (prevela sa engleskog jezika Alma Keser Brozović.) Naslov originala THE EPIDEMIC.

аутора, можемо скоро свакодневно наћи у новинама. На овом месту аутори покушавају да дају одговор на питање где су корени епидемије. О епидемији попустљивог васпитања не треба размишљати само као о последици сиромаштва или проблему неке мањине. Епидемија постоји у породицама богатијих и образованијих родитеља. Расадици епидемије, по ауторима, има своје корене у раном детињству. Проблем се крије у претерано попустљивим родитељима. Аутори објашњавају да када родитељи своју децу не уче прихватљивом понашању онда деца инат постављају као своју норму. Деца са таквим понашањем уместо да поштују правила и савете родитеља се заправо суротстављају родитељима. Многи родитељи, што је још лошије, таква понашања деце оправдавају тврђом да су таква понашања нормална и да представљају фазу у одрастању детета, а тиме таква понашања оправдавају. На крају овог поглавља аутори дају преглед неких највећих грешака савременог родитељског васпитања и сматрају како су управо поступци који су наведени у оквиру највећих грешака, ти који децу излажу повећаном ризику од емоционално искривљеног развоја. Епидемија тако подмукло нагриза, толико да у једном тренутку више и не знамо шта је нормално понашање детета, а шта није.

У другом поглављу *Како ћете своје дете научити љубави* аутори читаоце воде на инструктивно путовање кроз живот детета од најранијег детињства када дете још сиса припијено уз топлу кожу своје мајке где размењују нешто важније и од самог млека -љубав и топлину. Управо ту деца уче шта значи бити вољен, постају способни за емпатију и ту добијају, по ауторима, семе потребно за успешан морални развој. Људима је потребно више од пукe биологије, наша људскост се не ствара само храном или водом. Мајка, још од првог дана живота, својим понашањем регулише ужитак или напетост у дететовом животу и учи дете да постане зависно о ономе што се у психијатријској струци, по ауторима, назива стањем привржености, односно "интензивном осећају љубави, оданости и присности." (стр. 34) Касније како се породица шири доласком нове деце тако се стварају нове али и продубљују постојеће везе у породици. Аутори закључују да су прва емоционална искуства која се стичу у породици основа јер васпитањем постижемо да деца већ у првим месецима науче да љубав долази из заједништва.

Ово поглавље је испуњено конкретним примерима васпитања од прве године живота као и примери са којима се аутор сусрео и које је третирао у својој више од 45 година дугој пракси.

О томе како данас има много контрадикторних теорија, као и савета који долазе од психолога, педијатара, психијатра о васпитању детета, а да је на путу васпитања, заправо здрав разум најбоље оруђе, расправља се у трећем поглављу *Кренути правим путем*. Аутори се питају зашто непрестано трагамо за савршеним методама успешног васпитања. Они сматрају да нас превише савета само удаљава од здраворазумских одлука у васпитању, и да су најбољи показатељи успеха таквог родитељства у самом понашању детета. Деца су постала својеврсна лабораторија за бескрајне хорде стручњака за васпитање деце, који нас свакодневно "бомбардују" различитим саветима, а да и не познају појединачно дете или проблеме са којима се деца и родитељи сусрећу. Са свих страна стижу савети о томе како и када да дојимо дете, како да успавамо дете, када и како да научимо дете да самостално иде у тоалет...Аутори сматрају да су ово данас постала "политичка питања", а све у

циљу непрекидно задовољног детета. А кључ је по ауторима у родитељима који морају да буду пуни љубави, али чврсти у својим намерама. Како кажу аутори, не треба ни размишљати о томе да ли дете разуме ваше понашање или не. Дете свакако зна шта жели и покушава то и да добије, али су родитељи ти који дете морају научити да то није начин на који оно може да постигне своје циљеве и да оно што дете жели тренутно није могуће. И опет, по ауторима, се све своди на здрав разум, и мајчинска знања која су урођена.

У четвртој поглављу *Истина и последице о одгоју деце* аутори расправљају о вечитој дилеми савременог родитељства, о томе да ли су родитељи способни да споје две улоге, да успешно раде и буду добри родитељи. Свакако да неки родитељи успевају да споје обе улоге. Аутори ипак истичу чињеницу да су породице у којима оба родитеља раде, изложене су изузетном стресу, а да то никако не може бити оптималана средина за васпитање деце. Посебно се у овом поглављу расправља о жени, и њеној способности да усагласи ове две улоге. Жеља жене да се истакне у послу, по ауторима је потпуно природна. Роберт Шо управо наводи примере неких жена које је обучавао и којима је био ментор, а које су биле успешне на оба подручја. По њему, жене које су успешне на оба подручја то постижу тако што мајчинство претпостављају свему другоме. Оне свој живот посматрају из вишеструке перспективе: из перспективе детета, свог супруга, свог шефа и своје властите. Наравно неке жене с лакоћом успевају да буду успешне и усагласе обе улоге, док друге наилазе на потешкоће. А највећи проблем је ко ће чувати и бринути о детету док су родитељи на послу? Аутори зато на крају овог поглавља дају одговор на питање шта се сматра добром бригом о деци, као и преглед неких савета како наћи и обезбедити добру бригу за своје дете, док сте на послу.

У петом поглављу *Чија је ово кућа на крају крајева*, се расправља о проблему многих родитеља, о неспособности многих родитеља да својој деци покажу границе прихватљивог понашања, а да при томе не показују љутњу. По ауторима је најбоља атмосфера за васпитање детета, средина пуна љубави и поштовања за сваку особу, у којој се увек зна шта дете сме, а шта несме радити. Родитељи морају да схвате, како пишу аутори ове књиге, да су чак и најранији симптоми као што су претерани испади беса, агресија према друговима у игри или негодовање и проблеми при одласку у кревет, знаци да је васпитање детета кренуло у кривом смеру. Ако родитељи што пре то тако и схвате то ће бити и лакше искоренити проблем. Можда није "подобно" контролисати своје дете, али родитељи морају прихватити ту одговорност ако желе да њихово дете одрасте у емоционално зрелу особу. Ако своју децу одгајимо тако да им омогућимо стабилне услове живота и јасно им изражавамо своја очекивања (ово су два "витамина" потребна за правилан развој детета, по ауторима) онда ће се она према свету односити морално, с емпатијом.

У шестом поглављу књиге *Епидемија попустљивог одгоја* аутори говоре о томе колико смо далеко отишли у напуштању моралних норми. Они верују да су управо зато родитељи ти који морају заштитити своје дете све док дете не усвоји смисао за вредности. Родитељи преносе властите вредности на дете, и преношење тих вредности се дешава на сваком нивоу развоја детета. Зато је по ауторима васпитање детета прави херојски подвиг, поготову данас када деца показују врло мало поштовања према другима, када су

све себичнија и безобзирнија. Већина данашње деце, сматра Роберт Шо, понаша као да имају право да добију оно што желе без обзира на начин на који то могу постићи. Зато аутори сматрају да постоје врло важни кораци у васпитању детета, које родитељи морају да предузму, како би научили своју децу да живе "пуним животом": морају својој деци да постављају ограничења, да одржавају дисциплину, да уче децу самоконтроли, да усаде деци поштовање према другим људима, да им усаде моралне вредности и да успоставе одговарајући ниво одговорности, приватности и поверења

У седмом поглављу *Не дирај даљински управљач* аутори расправљају о томе да што су вести о утицају телевизије на животе деце лошији, то су родитељи попустљивији по питању допуштања својој деци да телевизију конзумирају у превеликим дозама. Тако је увођење електронске забаве уклонило потребу за тешким, али важним послом родитеља. Али ситуација постаје све лошија како деца расту. Родитељи тако дижу руке од васпитања када виде да не могу изаћи на крај са својом децом, а када комуникација између родитеља и деце постане крајње критична, онда се она и прекида, а деца се онда окрећу медијима. Аутори сматрају да решење није искључити све уређаје у кући, и управо зато на крају овог поглавља дају смернице које родитељима могу помоћи да доживе минималну штету а максималну корист од времена које породица проведе испред неког медија.

Осмо поглавље *Тко ми је украо детињство* говори о родитељима који теже привилегованом положају у друштву, и којима образовање деце није само извор знања, већ средство за постизање финансијске сигурности. Аутори кажу да је тај концепт некада био у позадини наших тежњи, а да је сада избио у први план. Они такође, у овом поглављу наводе примере неких родитеља, који иду толико далеко да унајмљују стручњаке који децу припремају за разговоре, за упис у предшколску установу. Аутори сматрају да деца данас немају никакво уточиште у детињству, и да је данас шетање по парковима, тражење детелине са четири листа и прескакање ластиха, за многе родитеље губљење времена. Деца су тако постала потрошна роба која се непрекидно продају некој школи или некој новој активности. Аутори сматрају да је реч о модерној верзији родитељства које планира животни пут детета, пре него што дете и научи прва слова. На крају овог поглавља, аутори се слажу са су разни курсеви и предавања најбољи начин на који дете можемо да припремимо за будући живот, али да су породични ручкови, породичне шетње викендом и разговори пре спавања оно што ће детету помоћи да се осети важним и да му покаже да његов живот има смисла.

У деветом, последњем поглављу, аутори закључују да је наше друштво извело неколико генерација деце које су "емоционално лишене, социјално закржљале, без емпатије, мрзоволне, себичне, грубе, морално мањкаве и пуне беса". (стр. 198) Можда звучи лоше, али је како каже Шо, заправо много горе. То су читаве генерације младих. Аутори сматрају да ће сви они родитељи који цене и очекују саосећајно и друштвено прихватљиво понашање од своје деце, инстинктивно осетити да нешто није у реду у понашању властитог детета, и да је такво понашање заправо нешто више од пуке фазе адолесцентског понашања. Многи родитељи занемарују проблематично понашање свог детета и покушавају да рационализују проблем, правдајући се и бранећи понашање деце тиме како је дете лоше воље, уморно или изложено превеликом притиску. Управо у књизи постоје конкретни савети за делова-

ње, али не савети за то како треба поступати са децом, већ како морамо поступати према деци. Аутори сматрају да ако детету одајемо признање, похваљујемо га и награђујемо за стварна, али само за стварна постигнућа, онда ће дете бити спремније на то да се концентрише и да тежи циљевима који ће га испунити и побудити у њему (детету) осећање да је оно нешто и постигло. Аутори зато поред препорука и стручних савета који родитељима могу помоћи у дијагностици проблема и даљем васпитању, на крају овог поглавља, нуде и преглед петнаест начина како родитељи могу да упропасте своје дете и свој живот.

На крају ове књиге аутори наводе да они заступају повратак добро-намерном, чврстом, мање слободоумном, мање пермисивном облику родитељства, и да верују да ће ова књига многим родитељима који верују у исто помоћи на њиховом путу родитељства.

Наравно да није толико тешко уопштено навести све што треба учинити како би васпитали дете, то је како каже Роберт Шо, најлакше, али када све то треба применити онда нас тежина задатка може обесхрабрити. Аутор Роберт Шо врло оптимистички, као особа с много психијатријског искуства, уверава да се готово свака ситуација може поправити и апострофира да је васпитање деце дубоко, трајно задовољство које сваки родитељ треба да доживи на тај начин, и да "васпитање деце треба да буде најбоља прилика за испуњење, задовољство и радост". (стр. 11) Нада постоји управо зато што су аутори сигурни да је свако понашање деце резултат њиховог васпитања. Све што родитељи морају да учине је да морају да промене своје понашање према деци, и да морају у том смислу да реагују брзо-крајњи је час.

Писана једноставним, али и разумљивим стручним језиком, књига није намењена само онима којима је потребно стручно усавршавање, психолозима, педагозима, социолозима, књига је намењена свима који на било који начин учествују у васпитању деце или их интересује ова проблематика.

Читаоци ове књиге ће у многим примерима препознати неке своје поступке и понашања, као и поступке и понашања своје или неке друге деце. Можда ће читаоцима то бити она црвена лампица, која ће их навести на размишљање и делање, што и јесте заправо и циљ ове књиге.

Ако верујемо да је увек право време за васпитање деце, онда ова књига управо стиже у прави час. Књига *Епидемија попустљивог одгоја* није приручник како ћемо нешто учинити, она говори о томе шта морамо учинити. Свако ко прочита ову књигу постаће свестан потребе да се бори против епидемије попустљивог васпитања, како би спасили садашње али и будуће генерације деце које долазе.